

Samenwerken als sleutel

In het basisonderwijs wordt op verschillende manieren bewegingsonderwijs gegeven. Van een doorgaande lijn van groep 1 tot en met groep 8 is vaak echter geen sprake. Met name tussen de kleuters en de hogere groepen gaat nogal eens een grote kloof. Een nauwe samenwerking tussen de vakleerkracht en de groepsleerkrachten op de Vöckerschool in Hengelo bracht beide groepen bij elkaar. Dit mondde uit in een vakwerkplan voor bewegingsonderwijs.

DORETHY BRUGGEMANN

Voor ieder teamlid van de Vöckerschool (een openbare basisschool voor Daltononderwijs) was het duidelijk dat, uitgaande van de kerndoelen, de Daltonprincipes ook in het bewegingsonderwijs tot uiting moesten komen (zie LO 1996, nr 1). Bovendien moest er voor interessante en uitdagende bewegingssituaties worden gezorgd, zodat alle kinderen op hun eigen niveau veelzijdig en intensief konden bewegen. Het doel dus: uitgaande van de kerndoelen en de Daltonprincipes een jaarplanning maken, met als uitgeschreven vervolg een lesplanning, zodat er een doorgaande bewegingslijn ontstond voor kinderen van 4 tot 12 jaar.

BEGINSITUATIE

De beginsituatie op de Vöckerschool was dat een vakleerkracht eenmaal per week les gaf aan groep 3 tot en met 8. Deze groepen hadden daarnaast nog een keer in de week een spelles, die werd gegeven door de groepsleerkracht. De kleuters op hun beurt hadden vijf bewegingsmomenten in de week, die werden verzorgd door de groepsleerkracht. In groep 3 tot en met 8 werd planmatig gewerkt, dit in tegenstelling tot de kleuters. Daar werd de werkwijze volgens de boekjes van C. den Hollander gehanteerd: spel buiten en binnen, kleutergymnastiek, zang- en dansspelen en tik- en wedstrijdspelen. Van een echte planning en structuur was echter nauwelijks sprake. Bij mooi weer bijvoorbeeld werd de

gymles al snel naar buiten verplaatst, waarbij dan steeds de neiging bestond richting zandbak te gaan in plaats van bijvoorbeeld het bewegen aan klim- en klautertoestellen. Daarnaast was er het probleem van het speellokaal, dat ook door de overblijfgroepen werd gebruikt. Gevolg was dat allerlei spullen als bouwmaterialen, kussens, spelletjes, video- en tv-apparatuur en poppenkast in het speellokaal waren opgesteld. Er bleef daardoor maar zeer weinig bewegingsruimte over.

START

Hier lag de start van de samenwerking. In overleg met directie, overblijfcommissie, leerkrachten en de vakleerkracht werd afgesproken dat het speellokaal in eerste aanleg bestemd was voor bewegingsonderwijs. Niet-gymtoestellen werden elders opgeslagen. Achterstallig onderhoud aan zowel lokaal als materiaal werd aangepakt en er werden meer opbergmogelijkheden geschapen, waardoor de bewegingsruimte aanmerkelijk groter en veiliger werd.

VERDELING TIJD

Het volgende punt was de verdeling van de tijd voor bewegingsonderwijs. Voor de groepen 3 tot en met 8 werd afgesproken dat er een derde bewegingsmoment in de week kwam. Vanwege het gebrek aan (geld voor) extra zaalruimte werd deze les buiten gepland. Vervolgens werd per bouw overlegd hoeveel tijd aan welk vakonderdeel

FOTO: DORETHY BRUGGEMANN

besteed zou worden. Na veel discussie en overleg werd ook voor de groepen 1 en 2 afgestapt van de (voor hen) gebruikelijke indeling en werden de planningspercentages vastgesteld. Om niet helemaal in een keurslijf gedrukt te worden, werden er ook wat lessen 'wit' gelaten. Deze lestijd wordt niet uitgewerkt in de planning en blijft beschikbaar voor 'onverwachte' dingen. Een belangrijke stap naar een programma met een doorgaande lijn was daarmee gezet.

De verdeling van de beschikbare tijd

	Onderbouw	Middenbouw	Bovenbouw
Gym	25%	30%	30%
Spel	25%	30%	30%
Bewegen op muziek	20%	5%	5%
Buitenspel	25%	30%	30%
Wit	5%	5%	5%

VOOR succes

Elkaar helpen

Gekozen is voor een zo evenwichtig mogelijke verdeling van tijd over de drie vakonderdelen gymnastiek, spel en bewegen op muziek. Geconstateerd werd dat in de midden- en bovenbouw het bewegen op muziek te weinig aan bod kwam. Inmiddels hebben zes groepsleerkrachten een bijscholingscursus bewegen op muziek gevolgd, voor zowel het jongere als het oudere kind, waardoor daaraan inmiddels meer aandacht besteed kan worden.

Bij de vakleerkracht bestond daarnaast de indruk dat vanaf groep 3 het buitenspel (de geplande derde buitenspel) voornamelijk bestond uit slagbal, mede door gebrek aan ander buitenspel materiaal. Daar diende wat meer variatie en structuur in aangebracht te worden. Daartoe werden tien voorbeeldlessen gemaakt, waarin naast spel ook atletiekvormen aan de orde komen. Daartoe werd ook het buitenspel materiaal aangevuld.

De leerkrachten van groep 1 en 2 hielden een spellijst en een lijst met zang- en dansspelletjes bij. Daaruit bleek dat er weinig tot geen ordening was en dat kring-, dans- en tikspelen door elkaar liepen. Vanuit de programma-opbouw werd door de vakleerkracht een ordening gemaakt in tikspelen. Die waren onder te verdelen in: kring-, overloop- en vrije (of kris-kras) tikspelen en zangspelen, waarbij de melodie (of tekst) het bewegingsritme of bewegingspatroon aangeeft. Deze werden apart vermeld bij het vakonderdeel bewegen op muziek. Deze lijsten werden bijgehouden om de doorgaande lijn naar groep 3 tot en met 8 te verbeteren.

VOORBEELDLESSEN

In de nieuwe structuur ging de vakleerkracht, net als bij de hogere groepen het geval was, zelf eenmaal per week les geven aan groep 1 en 2. Voor groep 2 werden deze lessen in de gymzaal gepland, omdat zo ook schommel- en zwaaisituaties aangeboden kunnen worden. En omdat het voor overvolle klassen (meer dan 40 kinderen) wel erg moeizaam bewegen is in het speellokaal. Bij alle lessen van de vakleerkracht is de groepsleerkracht trouwens altijd actief aanwezig.

Voor de overige lessen kregen de groepsleerkrachten van groep 1 en 2, in navolging van de volledige lesmappen voor hogere groepen, de beschikking over een map met voorbeeldlessen. In overleg met de groepsleerkrachten evalueerde de vakleerkracht regelmatig het gebruik van de lesmappen en de inhoud van de voorbeeldlessen. Bijstelling en aanvulling vond naar aanleiding daarvan regelmatig plaats.

Er is gekozen voor het volledig uitschrijven van alle geplande lessen. Zo kan iedere leerkracht de les die

FOTO: DORRETHY BRUGGENMAN

Op eigen wijze...

aan de beurt is uit de map pakken en aan de slag gaan. Voor de kleuters is de planning iets minder strikt maar zijn wel de thema's per week aangegeven en zit er in hun map een aantal voorbeeld-basislessen per thema geordend. Bij ziekte van vakleerkracht of groepsleerkracht kan het bewegingsonderwijs dus gewoon planmatig doorgaan.

WERKWIJZE

In elke les wordt zoveel mogelijk zelfstandig gewerkt. Kinderen helpen elkaar of vragen hulp aan de (vak)leerkracht. De kinderen mogen ook binnen de aangegeven grenzen situaties veranderen of zelf oplossingen bedenken. Door het voltallige team is voor de toestellen als werkwijze gekozen, de kinderen zoveel mogelijk vrij te laten werken. Dit houdt in dat de kinderen uit de twee aangeboden thema's zelf kiezen welke van de 8 tot 10 onderdelen ze gaan oefenen. Hetzelfde geldt voor hoe lang, hoe vaak, in welk tempo en met wie. Misschien bedenken ze zelf wel andere oplossingen of veranderen ze zelf wel wat aan de opstellingen. Dat laatste kan alleen in overleg met de vakleerkracht gebeuren. Op deze manier voelt niemand zich bekeken of onzeker omdat de hele klas zit te kijken. Bovendien wordt er door het vrije werken een behoorlijk beroep gedaan op de sociale vaardigheden van kinderen: 'Hoe vaak mag ik aan een touw zwaaien en wanneer wissel ik met een vriendje?' Ook is het aanbod zo gekozen dat er veel differentiatiemogelijkheden zijn en ieder kind op zijn/haar eigen niveau succes ervaart en plezier in bewegen

FOTO: DORETHY BRUGEMANN

Plezier in bewegen...

heeft. Wel is er de afspraak gemaakt dat vanaf groep 5 alle situaties in ieder geval geprobeerd worden. Bij spel, dat meestal in drie groepen gespeeld wordt, regelen de leerlingen zelfstandig het spel, waardoor de lesintensiteit enorm wordt verhoogd. Een andere motivatie voor het personeel van de Vöckerschool om spel in drie vakken te geven, is dat alle kinderen zo actief bij het spel betrokken worden. Ook kiezen we door de gehele school niet voor vormen waar men definitief af of uit is.

Bij slagbal bijvoorbeeld is een derde misslag niet uit, maar mag een kind net zo vaak proberen tot het lukt. Oefening baart kunst, nietwaar! Kortom, iedereen moet er op zijn of haar niveau plezier aan beleven.

OPTIMAAL GEBRUIK LESTIJD

Een ander aspect van de planmatige aanpak is het opbouwen en opruimen van materiaal. Voor alle toestellen is er elke periode (van vakantie tot vakantie) een opbouwploeg, bestaan-

de uit vier enthousiaste leerlingen van groep 8. Die zetten samen met de vakleerkracht of de groepsleerkracht de gewenste opstelling neer. Doordat de lessen in alle groepen op elkaar afgestemd zijn, kunnen de toestellen de hele dag blijven staan. Soms zijn kleine wijzigingen nodig om de situaties aan te passen aan het niveau van de groep. Maar op deze manier wordt onnodig gesleep voorkomen, gaat er geen kostbare tijd verloren en wordt de lestijd optimaal benut. Wel moeten alle lessen van de hele school geclusterd worden, dus dagdelen claimen, zodat situaties door meerdere groepen gebruikt kunnen worden.

SAMEN TOESTEL-LES GEVEN

De vakleerkracht en de groepsleerkracht geven samen de toestellen. Voor deze opzet is gekozen, omdat de kinderen op die manier optimale aandacht krijgen. De groepsleerkracht heeft zo ook momenten dat hij/zij zijn klas of een individuele leerling in een ander dan zijn/haar klaslokaal kan observeren. Samen kun je die ene leerling het nodige zelfvertrouwen geven, zodat een oefening toch een succes wordt. Samen volg je de motorische ontwikkeling van een kind, waardoor bespreken en eventueel doorverwijzen naar bv. MRT soepeler verloopt. Ook kunnen vormen als salto achterover en andere attractieve vormen beoefend worden in de bovenbouw, omdat je op deze manier de beschikking hebt over twee ervaren hulpverleners. Ook krijgt de leerkracht zo meer inzicht in de opbouw van oefenstof en voelt hij of zij zich in het 'gymgebeuren' meer thuis.

TENSLOTTE

Op deze manier kunnen alle kinderen van 4 tot 12 jaar in een veilige, maar ook uitdagende situatie veelzijdig, intensief en met veel plezier bewegen. Een samenwerking die op papier begon, wordt hierdoor ook in de praktijk samen gestalte gegeven.

*Correspondentieadres:
Kard. Alfrinkweg 10
7595 BT Weerselo*